

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті досліджено інноваційний розвиток промисловості України на сучасному етапі та визначено фактори впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ на його формування. Представлено досвід розвинених держав щодо стимулювання і регулювання інноваційного розвитку промислових підприємств. Розглянуто можливості підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інноваційна культура.

M.I. BONDARENKO, I.P. SYDORCHUK

Khmelnitskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine

FACTORS OF INFLUENCE ON INNOVATIVE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Abstract – The current stage of innovative development of industry of Ukraine is researched; the factors of influence on its formation are defined. The experience of developed countries to stimulate and regulate innovation development of industrial enterprises is presented. The possibilities of increasing the innovation activity of domestic enterprises are examined.

Innovation development is one of the most impotent factors in the world economic. But industrial enterprises of Ukraine have low levels of innovation development. The main obstacles that stand in the way of innovative development of domestic enterprises are: limitations of funding, organizational problems, failure to assess new technologies, lack of technical support from other organizations, low skilled personnel and imperfect legislative framework.

Thus, the innovative activity of industrial enterprises depends on the state innovation policy and economic strategy.

Keywords: innovation, innovative business development, innovative activity, innovative culture.

Вступ. Однією з найважливіших особливостей розвитку сучасної економіки є швидко прогресуюча глобалізація. В глобалізованій економіці успіх підприємства і країни в цілому залежить від спроможності зайняти свою позицію у ринковому середовищі, запропонувати більш конкурентну продукцію, ніж інші учасники ринку. А це можливо лише за умов підтримки високої інноваційності національної економіки та окремих підприємств, особливо у промисловості, яка є найбільш активним фактором науково-технічного прогресу і розширеного відтворення в цілому. Проте сьогодні в Україні спостерігається сповільнення інноваційних процесів у системі господарювання, що обумовлює необхідність дослідження чинників впливу на формування і розвиток інноваційної культури на рівні держави та окремого підприємства, а також розробки та впровадження відповідної державної інноваційної політики. Проблема визначення факторів впливу на ефективність інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств є актуальною, тому що їх недооцінка ускладнює реалізацію стратегії інноваційного розвитку України та стримує процес структурної трансформації економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним й практичним аспектам інноваційного розвитку на макро- та мікрорівнях присвячені праці багатьох провідних вчених-економістів, таких як М. Войнаренко, З. Гук, О. Удалих, Л. Олейнікова, Т. Кужда, М. Стадник, С. Соколенко, М. Йохна, А. Череп, О. Череп, Ю. Шипуліна, М. Якубовський та інших. Однак, недостатньо розробленими залишаються питання, що пов'язані із дослідженням факторів, які впливають на інноваційний розвиток промислових підприємств, формуванням системних державних механізмів регулювання та стимулювання активізації інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Мета і завдання дослідження. Враховуючи актуальність теми, метою статті є дослідження сучасного стану інноваційного розвитку промислових підприємств України, визначення факторів впливу зовнішнього і внутрішнього середовищ на рівень інноваційного розвитку та визначення напрямків активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств із врахуванням досвіду розвинених країн.

Виклад основного матеріалу. Сучасний стан інноваційного розвитку у галузях промисловості в Україні протягом останніх років більшістю науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасній стратегії розвитку країни. Інноваційні процеси у вітчизняній економіці не набули вагомих масштабів, кількість підприємств, що впроваджують інновації, зменшуються з кожним роком і становлять сьогодні 12-14%, що менше у 3-4 рази, ніж в інноваційно-розвинених економіках. Наукоємність промислового виробництва знаходиться на рівні 0,3%, що на порядок менше від світового рівня. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, в той час як на придбання прав на нову інтелектуальну власність або на проведення НДДКР витрати на порядок менші. Майже половина з інноваційних підприємств взагалі не фінансують проведення в інтересах свого виробництва наукових досліджень. Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності, зачатки якої були поступово скасовані щорічними в останні роки поправками до відповідних бюджетних та інших законів [1].

Деформована і неефективна галузева структура промислового виробництва, відсталий технологічний стан та відсутність інноваційної парадигми розвитку сьогодні поставили як виклик національним можливостям приєднатися до клубу розвинених країн світу. Українська промисловість

продовжує втрачати відтворювальну функцію, перетворюючись у сировинний додаток інших держав та емний ринок для імпорту високотехнологічної продукції. Йдучи таким шляхом, економіка України буде і надалі втрачати через неефективну структуру експорту, високий рівень матеріало- й енергоємності сировинних виробництв та зростаючий дефіцит продукції високотехнологічних галузей промисловості. А головне, буде відбуватися незворотна деградація національного промислового потенціалу, оскільки сировинний ухил експорту, як менш ефективний, призводить до відносного скорочення розмірів валової доданої вартості, зниження впливу промисловості на економічне зростання і добробут населення [2].

За даними ДП «Державний інститут комплексних техніко-економічних досліджень» Мінпромполітики України, яким було розроблено методику ідентифікації українських високотехнологічних промислових підприємств за участю Держкомстату проведено комплексне дослідження потенціалу виробництва високотехнологічної промислової продукції в Україні та виявлено основні перешкоди, що стають на шляху інноваційного розвитку вітчизняних підприємств [3, с. 70]:

- обмеженість фінансування (44% підприємств, які брали участь у дослідженні);
- організаційні та правові проблеми (5,2%);
- неспроможність працівників різного рівня оцінити нові технології (4,9%);
- відсутність науково-технічної підтримки з боку інших організацій (4,2%);
- низько кваліфікований персонал (3,4%).

До факторів, що підвищують інноваційну активність промислових підприємств, відноситься вибір державної інноваційної політики та розробка стратегії економічного розвитку. Механізм реалізації інноваційних напрямів розвитку припускає використання різного роду регуляторів: пільгового оподаткування в податковій сфері, субсидювання, пільгового довгострокового кредитування розробників і споживачів науково-технічної продукції, збільшення витрат на НДДКР, стимулювання праці науковців, здійснення підготовки кадрів. Це передбачає також науково-технічну співпрацю із зарубіжними країнами [4, с. 12]. Особливе місце у системі міжнародних відносин посідає співробітництво з ЄС, яке відкриває нові можливості для активізації інноваційних процесів як на вітчизняних підприємствах, так і в економіці України (табл. 1).

Таблиця 1

Світовий досвід інтенсифікації інноваційного розвитку промислових підприємств*

Країни	Методи регулювання і стимулювання інноваційної діяльності
США	Субсидування венчурних підприємств на розширення зовнішньоекономічної діяльності, на управлінську допомогу та тих, які здійснюють НДДКР. Виділення коштів з бюджету федеральних відомств на фінансування венчурного бізнесу. Відсутність податку на оренду для венчурного бізнесу.
Японія	Надання пільгових кредитів венчурним фірмам. Зменшення податку на прибуток для венчурних фірм. Виділення значних премій для винахідників.
Великобританія	Державні субсидії малим інноваційним фірмам, малому інноваційному бізнесу. Зменшення податку на прибуток для венчурних підприємств. Система страхування засобів, які надаються венчурним підприємствам.
Франція	Надання податкового кредиту на приріст витрат на НДДКР. Державні дотації малим і середнім фірмам, які займаються НДДКР за контрактами; на підвищення кваліфікації науково-дослідного персоналу, стажування у ВНЗ, НДІ та ін. Не обкладаються податками фінансування ризикових проектів.
Італія	Податкові пільги у разі придбання передової технології. Пільгові кредити на технологічні нововведення. Державні субсидії фірмам видобувної та обробної промисловостей на обчислювальну техніку.
Швеція	Надання безвідсоткових позичок для впровадження інновацій на промислових підприємствах. Розвиток кластерної політики у сфері НДДКР та інновацій.
Німеччина	Пряме фінансування інноваційних розробок. Цільові безоплатні субсидії підприємствам, які освоюють нову технологію. Надання пільгових кредитів. Податкова знижка на приватні інвестиції в НДДКР.
Польща	Надання позики на фінансування інновацій (у розмірі 75% необхідних коштів) терміном до 10 років. Підтримка охорони промислової власності і виділення коштів на отримання охоронного документа на об'єкти інтелектуальної власності. Співпраця між науковим сектором і сектором підприємництва для реалізації технологічних рішень.

* - сформовано авторами на основі літературних джерел [6; 7, с. 130-131; 8, с. 226]

Отже, як видно з таблиці 1, світовий досвід свідчить про те, що в періоди уповільнення економічного зростання в розвинутих країнах не знижують, а навпаки, збільшують витрати на науку і технологічне переоснащення виробництва. Особливе значення надається підготовці кадрів, орієнтований на інноваційну діяльність. Посилення прямої підтримки сфери НДДКР бюджетними коштами з доведенням їх частки в загальному обсязі фінансування до 50% і забезпечує здійснення переходу до фінансової підтримки інноваційних проектів, а також створення фондів для фінансування НДДКР [4, с. 12-13]. Збільшення витрат

на науку дозволить подолати проблему відтоку фахівців з науково-технічної сфери та сприятиме створенню нових науково-інноваційних підприємств.

Слід зауважити, що виробництво високотехнологічної продукції може базуватися лише на процесах інтеграції науки, освіти, влади, бізнесу та громадськості [5]. Покликана забезпечувати такий взаємозв'язок кластерна модель, яка на сьогодні не отримує належної підтримки з боку держави. Зазначене вимагає зміни організаційної структури державного управління, розбудови системи моніторингу інформації про стан справ в економіці на рівні окремих регіональних ринків та підприємств.

Висновки. Таким чином, основною рушійною силою розвитку промисловості України є формування і ефективне використання її інноваційного потенціалу, ключову роль у формуванні якого відіграє держава. Сучасне українське законодавство у сфері інноваційної діяльності потребує подальшого вдосконалення і реформування, оскільки є недосконалим і має ряд суттєвих відмінностей у державному регулюванні інноваційної діяльності у порівнянні з країнами з високим рівнем розвитку. Державна інноваційна політика повинна стимулювати інноваційний розвиток промислових підприємств та підтримувати впровадження інновацій, що забезпечить розвиток економіки країни в цілому.

Література

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс] / Авт. упоряд. : Г. О. Андрощук, І. Б. Жилияєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=48718>.
2. Якубовський М. «Перепусткою» у бізнес глобальної економіки є лише інновації / М. Якубовський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspp.org.ua/interview/28.perepustkoyu-u-biznes-globalnoi>.
3. Удалих О. О. Державна підтримка як фактор підвищення інноваційної активності промислових підприємств / О. О. Удалих, Н. М. Бондаренко // Науковий журнал «Маркетинг і менеджмент інновацій». – 2011. – № 3 (2). – С. 68-72.
4. Войнаренко М. П. Інноваційний розвиток промислових підприємств: аналіз та оцінки : монографія / М. П. Войнаренко, А. В. Череп, Л. Г. Олейнікова, О. В. Череп. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 444 с.
5. Соколенко С. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України / С. Соколенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1332/>.
6. Марчук Ю. Особливості розвитку інноваційного підприємництва в Україні: досвід Польщі / Ю. Марчук // Науковий часопис Ін-ту Польщі Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrpolnauka.wordpress.com/2014/01/04/osoblyvosti-rozvytku-innovatsiinoho>.
7. Шипуліна Ю. С. Сучасні підходи до інтенсифікації інноваційного розвитку промислових підприємств: теоретичний огляд / Ю. С. Шипуліна // Науковий журнал «Маркетинг і менеджмент інновацій». – 2012. – № 3. – С. 128-140.
8. Гук З. Б. Фактори і напрями інноваційного розвитку підприємств / З. Б. Гук, Т. В. Лебідь, В. Ю. Самуляк // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. Вісник НУ «Львівська політехніка». – 2010. – № 683. – С. 223-227.

References

1. Stratehiia innovatsiinoho rozvytku Ukrainy na 2010-2020 roky v umovakh hlobalizatsiinykh vyklykiv. – <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=48718>. [in Ukrainian]
2. Yakubovskyi M. «Perepustkoiu» u biznes hlobalnoi ekonomiky ye lyshe innovatsii. – <http://www.uspp.org.ua/interview/28.perepustkoyu-u-biznes-globalnoi>. [in Ukrainian]
3. Udalykh O. O. Derzhavna pidtrymka yak faktor pidvyshchennia innovatsiinoyi aktyvnosti promyslovykh pidpriemstv, *Naukovyi zhurnal «Marketing i menedzhment innovatsii»*, 2011, Vol. 4, pp. 68-72. [in Ukrainian]
4. Voinarenko M. P. Innovatsiinyi rozvytok promyslovykh pidpriemstv: analiz ta otsinky : monohrafiia. Khmelnytskyi, KhNU, 2010, 444 p. [in Ukrainian]
5. Sokolenko S. Innovatsiinyi rozvytok promyslovosti yak skladova strukturoi transformatsii ekonomiky Ukrainy. – <http://www.niss.gov.ua/articles/1332/>. [in Ukrainian]
6. Marchuk Yu. Osoblyvosti rozvytku innovatsiinoho pidpriemnytstva v Ukraini: dosvid Polshchi, *Naukovyi chasopys Inst-tu Polshchi Skhidnoievropetskoho nats. universytetu*. – <http://ukrpolnauka.wordpress.com/2014/01/04/osoblyvosti-rozvytku-innovatsiinoho>. [in Ukrainian]
7. Shypulina Yu. S. Suchasni pidkhody do intensyfikatsii innovatsiinoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv: teoretychnyi ohliad, *Naukovyi zhurnal «Marketing i menedzhment innovatsii»*, 2012, No 3, pp. 128-140. [in Ukrainian]
8. Huk Z. B. Faktory i napriamy innovatsiinoho rozvytku pidpriemstv, *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku*, 2010, No 683, pp. 223-227. [in Ukrainian]

Рецензія/Peer review : 12.6.2014 р.

Надрукована/Printed : 15.8.2014 р.

Рецензент: д. е. н., проф. Войнаренко М.П.